

ROCZNIK TOMISTYCZNY
10 (2021)

ROCZNIK TOMISTYCZNY
10 (2021)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHES JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY
10 (2021)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzuski (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Natalia Herold (internet), Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Mieczysław Gogacz, Pavol Dancák, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam

RECENZENCI / REVIEWERS

Jarosław Babiński, Tomasz Pawlikowski, Witold Płotka, Marek Porwolik, Joanna Pyłat, Marcin Trepczyński

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Ewa A. Pichola, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, Iwona Bartnicka (j. francuski), Adam M. Filipowicz, Michał Zembrzuski (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2021

ISSN 2300-1976

Unikalny numer identyfikacyjny – 493506

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

**NARODOWE
CENTRUM
KULTURY**

**Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
w ramach programu Narodowego Centrum Kultury „Kultura – Interwencje 2021”**

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów POLSKA

www.roczniktomistyczny.pl

e-mail: redakcja@roczniktomistyczny.pl

Druk i oprawa: Sowa Sp. z o.o.

ul. Raszyńska 13

05-500 Piaseczno

www.sowadruk.pl

Spis treści

Od Redakcji.....	11
------------------	----

Rozprawy i artykuły

Michel Bastit	
Jerzy Kalinowski – życie filozoficzne w zawieruchach XX wieku.....	15
Mieczysław Gogacz	
L'homme en tant qu'homme et en tant que personne.....	25
Henryk Majkrzak	
Św. Tomasz i jego metafizyka istnienia	37
Andrzej Maryniarczyk	
Mały błąd na początku wielkim jest na końcu. Tomaszowa reinterpretacja rozumienia bytu i istoty podstawą odkrycia Pierwszej Przyczyny jako <i>Ipsum Esse</i>	57
Natalia Gondek	
Specyfika metody separacji w koncepcji metafizyki realistycznej	
Andrzeja Maryniarczyka.....	79
Tomasz Duma	
Rola istnienia (bytu) w metafizycznym wyjaśnianiu rzeczywistości	95
Artur Andrzejuk	
Komentarz Tomasza z Akwinu do <i>Liber de causis</i> – odyseja tekstów i koncepcji przez kultury, epoki i szkoły filozoficzne.....	115
Michał Zembrzusi	
Głupota, ignorancja i <i>acedia</i> a poznanie intelektualne i działanie moralne	127
Maria Janik-Czachor, Izabella Andrzejuk	
Jedność kontemplacji i działania w życiu Wandy Malczewskiej.....	147
Katarzyna Bałdyga	
Świadectwa lektury św. Tomasza z Akwinu w twórczości Czesława Miłosza	163
Magdalena Płotka	
Mieczysław Gogacz's Account of Ethics of Protecting Persons.....	181
Izabella Andrzejuk	
Antropologiczne aspekty doświadczenia mistycznego w ujęciu Mieczysława Gogacza.....	195
Agnieszka Gondek	
Warunki niezbędne w wychowaniu i kształceniu w szkole średniej w ujęciu Mieczysława Gogacza.....	213
Ewa Agnieszka Pichola	
Symulator rzeczywistości – uwagi o procesie nauczania zdalnego.....	223

Edycje i tłumaczenia

Szymon Stanuła Garrigou-Lagrange'a koncepcja bytu. Wstęp do przekładu artykułu <i>Realna różnica między istotą i istnieniem a zasada tożsamości</i>	237
Réginald Garrigou-Lagrange Realna różnica między istotą i istnieniem a zasada tożsamości.....	243

Sprawozdania i recenzje

Natalia Herold Działalność Naukowego Towarzystwa Tomistycznego w roku akademickim 2020/2021	251
Izabella Andrzejuk Sprawozdanie z przyznania Nagród im prof. Mieczysława Gogacza za najlepsze prace magisterskie z tomizmu 21 listopada 2020	255
Michał Zembrzuski Sprawozdanie z Sympozjum Tomistycznego w Łomży 10 marca 2021 roku	259
Marian Szymonik Przyjaciel człowieka i mądrości. Recenzja: <i>Filozof wpatrzony w naturę i to co boskie. Księga Pamiątkowa z okazji Jubileuszu urodzin i pracy naukowej na KUL Księdza Profesora Andrzeja Maryniarczyka SDB</i> , red. ks. T. Duma, A. Gudaniec, Z. Pańpuch, K. Stępień, P. Sulenta, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2020, 1340 stron	263
Artur Andrzejuk Recenzja: Kazimierz Gryźenia, <i>Analogia w scholastyce nowożytnej. Studium z metafizyki Franciszka Suáreza</i> , Lublin 2019, stron 298... ..	277
Izabella Andrzejuk Recenzja: Włodzimierz Galewicz, <i>Studia z klasycznej etyki greckiej</i> , Kęty 2020, Wydawnictwo Marek Derewiecki, stron 235	281
Artur Andrzejuk Recenzja: Bartłomiej Krzych, <i>Wolność i przyczynowość. Wprowadzenie do koncepcji autodeterminizmu ks. Augustyna Jakubisiaka</i> , Wydawnictwo Liberi Libri, Bmw 2020, stron 108.....	287
Artur Andrzejuk Recenzja: Marek Czachorowski, Tomasz Mamełka, Paweł Mazanka, Zbigniew Pańpuch, <i>Mieczysław Albert Krąpiec</i> , red. Z. Pańpuch (<i>Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej</i> , red. Maciej Bała, Piotr S. Mazur), Kraków 2020, stron 220; toż w wersji angielskiej, tamże, stron 228.....	291
Artur Andrzejuk Recenzja: Mikołaj Krasnodębski, <i>W obronie człowieka. Zarys antropologii filozoficznej Franciszka Gabryła (1866–1914)</i> , Wydawnictwo von borowiecky, Warszawa–Radzymin 2020, stron 330.....	297

Julia Rejewska

Aktualność etyki tomistycznej Recenzja: Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, *Tomasz z Akwinu jako etyk*, Naukowe Towarzystwo Tomistyczne, Warszawa 2020, stron 164 (e-book: www.tomizm.org); Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, *Tomasz z Akwinu jako etyk*, Wydawnictwo von borowiecky, Warszawa 2021 stron 171 (wydanie „papierowe”)..... 301

Nota o autorach..... 307

Table of Contents

Editorial.....	11
----------------	----

Dissertations and Articles

Michel Bastit	
Jerzy Kalinowski – his philosophical life in the turmoil of the 20th century.....	15
Mieczysław Gogacz	
Human as a human and human as a person.....	25
Henryk Majkrzak	
Saint Thomas Aquinas and his metaphysics of existence.....	37
Andrzej Maryniarczyk	
A small mistake in the beginning is a big one in the end. Thomas Aquinas's reinterpretation of the understanding of being and essence as the basis for the discovery of the First Cause as <i>Ipsum Esse</i>.....	57
Natalia Gondek	
Specifics of the method of separation in Andrzej Maryniarczyk's conception of realistic metaphysics.....	79
Tomasz Duma	
The role of existence (of being) in the metaphysical explanation of reality.....	95
Artur Andrzejuk	
Thomas Aquinas Commentary on <i>Liber de Causis</i> - an odyssey of texts and concepts through cultures, epochs and philosophical schools	115
Michał Zembrzuski	
Stupidity, ignorance, <i>acedia</i> and their meaning for the intellectual cognition and moral action.....	127
Maria Janik-Czachor, Izabella Andrzejuk	
Unity of contemplation and action in the life of Wanda Malczewska	147
Katarzyna Bałdyga	
St. Thomas Aquinas in the works of Czesław Miłosz.....	163
Magdalena Płotka	
Mieczysław Gogacz's Account of Ethics of Protecting Persons	181
Izabella Andrzejuk	
Anthropological aspects of mystical experience in the account of Mieczysław Gogacz.....	195
Agnieszka Gondek	
Necessary conditions in upbringing and education in high school according to Mieczysław Gogacz.....	213
Ewa Agnieszka Pichola	
Reality Simulator, remarks on a process of online education.....	223

Editions and Translations

Szymon Stanula

Garrigou-Lagrange's concept of being. Introduction to the translation of the article
The real difference between essence and existence and the principle of identity..... 237

Réginald Garrigou-Lagrange

The real difference between essence and existence and the principle of identity..... 243

Reports and Reviews

Natalia Herold

Activities of the Scientific Thomistic Society in the 2020/2021 academic year 251

Izabella Andrzejuk

Report on the Awards of prof. Mieczysław Gogacz for the best MA theses in Thomism
November 21, 2020..... 255

Michał Zembrzusk

Report from the Thomistic Symposium in Łomża. March 10, 2021 259

Marian Szymonik

A friend of man and wisdom. Review: *Filozof wpatrzony w naturę i to co boskie. Księga Pamiątkowa z okazji Jubileuszu urodzin i pracy naukowej na KUL Księdza Profesora Andrzeja Maryniarczyka SDB*, ed. ks. T. Duma, A. Gudaniec, Z. Pańpuch, K. Stępień, P. Sulenta, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2020, pp. 1340 263

Artur Andrzejuk

Review: Kazimierz Gryżenia, *Analogia w scholastyce nowożytnej. Studium z metafizyki Franciszka Suáreza*, Lublin 2019, pp. 298 277

Izabella Andrzejuk

Review: Włodzimierz Galewicz, *Studia z klasycznej etyki greckiej*, Kęty 2020, Wydawnictwo Marek Derewiecki, pp. 235 281

Artur Andrzejuk

Review: Bartłomiej Krzych, *Wolność i przyczynowość. Wprowadzenie do koncepcji autodeterminizmu ks. Augustyna Jakubisiaka*, Wydawnictwo Liberi Libri, Bmw 2020, pp. 108 287

Artur Andrzejuk

Review: Marek Czachorowski, Tomasz Mamelka, Paweł Mazanka, Zbigniew Pańpuch, Mieczysław Albert Krąpiec, red. Z. Pańpuch (*Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej*, ed. Maciej Bała, Piotr S. Mazur), Kraków 2020, pp. 220; English version, pp. 228 291

Artur Andrzejuk

Review: Mikołaj Krasnodębski, *W obronie człowieka. Zarys antropologii filozoficznej Franciszka Gabryła (1866–1914)*, Wydawnictwo von borowiecky, Warszawa–Radzymin 2020, pp. 330 297

Julia Rejewska

Topicality of Thomistic Ethics. Review: Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, *Tomasz z Akwinu jako etyk*, Naukowe Towarzystwo Tomistyczne, Warszawa 2020 301

Note about authors 307

Recenzja
Włodzimierz Galewicz, *Studia z klasycznej etyki greckiej*,
Kęty 2020, Wydawnictwo Marek Derewiecki,
stron 235.

Jedną z metod, znaną powszechnie przez historyków filozofii, a stosowaną w ramach średniowiecznych wykładów uniwersyteckich były komentarze. Polegało to na tym, że nauczyciel czytał tekst, przeplatając go wyjaśnianiem w formie komentarza. Powszechność tej metody spowodowała, iż uznano ją za charakterystyczną metodę scholastyki. Można powiedzieć, że każdy komentator pracował niejako „na granicy” pomiędzy wiernością omawianemu tekstowi (prezentując tzw. *expositio*) a odnajdywaniem właściwej, prawdziwej intencji autora, która byłaby punktem wyjścia dalszych rozważań na dany temat (*intentio auctoris*). Rozpoznana i odszukana intencja autora stanowiła kryterium odczytania badanego tekstu. Wspomniana graniczna pozycja

komentarza powodowała, że autor komentarza nie ograniczał się wyłącznie do zreferowania poglądów autora komentowanego dzieła, ale niejednokrotnie wprowadzał do niego jakąś własną interpretację referowanych poglądów.

Ten nieco zbyt obszerny jak na recenzję wstęp nie pojawił się przypadkowo, ponieważ treść książki Włodzimierza Galewicza, zatytułowana: *Studia z klasycznej etyki greckiej*, nasuwa skojarzenia właśnie ze średniowiecznymi komentarzami i to najwyższej próby.

Profesor Galewicz w swoim opracowaniu skupił się na etycznych poglądach dwóch kluczowych filozofów starożytnych, których stanowiska zaważyły na filozofii w ogóle. Chodzi tu mianowicie o Platona i Arystotelesa. W ten sposób

– niejako naturalnie – książka została podzielona na dwa działy: pierwszą część stanowią etyczne wątki w platońskich dialogach; drugą – etyczne poglądy Arystotelesa.

Poza tym pozycja jest zaopatrzona w *Słowo wstępne* wydawcy oraz w zestaw cytowanej literatury, a także indeks dzieł cytowanych i indeks osób.

Na pierwszą część książki składa się pięć rozdziałów. Wszystkie one są ciekawą i dokładną analizą poglądów etycznych Platona w wybranych dialogach, każdy zaś rozdział to zarazem osobny zespół zagadnień moralnych: Sokratejski intelektualizm, dyskusja z hedonizmem, rozważania o mądrości, o częściach duszy, o dobru i dobrym życiu. Rozdział pierwszy jest poświęcony intelektualizmowi etycznemu Sokratesa. Galewicz korzysta tu przede wszystkim z dialogu *Protagoras* i to na jego podstawie wyjaśnia istotę oraz konsekwencje Sokratejskiego stanowiska, że wystarczy wiedzieć, co jest dobre, by dobrze postępować. Autor książki dostrzega dwa podstawowe filary Sokratesowego intelektualizmu. Pierwszy zawiera przekonanie, że wybierający człowiek dokonuje zawsze wyboru tego, co w danym momencie oceni jako najlepsze. Drugi z kolei zawiera tezę, że do trafnej oceny tego, co lepsze, człowiek potrzebuje wiedzy o dobru i umiejętności określenia wartości danego dobra (co jest porównywane do sztuki mierniczej). W obu tych przypadkach mamy do czynienia z odpowiednio usprawnionym intelektem człowieka.

Przestrzeń dla rozważań drugiego rozdziału stanowi dialog *Gorgiasz*. Au-

tor skupia się na określonym fragmencie dialogu, w którym Sokrates stara się swego rozmówcę – zwolennika hedonizmu – przekonać, że wraz z przyjęciem myśli hedonistycznej zgodzi się też na akceptację tchórzostwa traktowanego jako zaleta (cnota). Analiza dialogu prowadzi do stwierdzenia, iż przed przyjęciem takiego stanowiska broni rozmówcę Sokratesa coś, co moglibyśmy nazwać „etyczną intuicją”, gdyż sama myśl o tym, że można by uznać postawę tchórzostwa za cnotę budzi niesmak zarówno w zwolennikach hedonizmu, jak i w każdym innym człowieku.

Natomiast w rozdziale trzecim, poświęconym problematyce źle używanych dóbr, Galewicz zwraca uwagę na niewystarczalność rozwiązań Platona, głoszącego, że do dobrego używania różnorodnych dóbr wystarczy nam mądrość.

Kolejne dwa rozdziały: czwarty i piąty, poruszają tematy godności i dobra samowystarczalnego. W rozdziale czwartym Galewicz przyjmuje za punkt wyjścia swoich rozważań platoński cytat na temat Leontiosa, przeżywającego wewnętrzną walkę między tym, co budziło jego obrzydzenie, a zarazem pociągało. Pojawia się tu cała problematyka poszczególnych części duszy i relacji pomiędzy nimi.

Ostatni rozdział, poświęcony platońskiej nauce o moralności, podejmuje temat dobra samowystarczalnego. Rozważania te są prowadzone na kanwie dialogu Sokratesa z Protarchem, reprezentującym stanowisko hedonistyczne. Autor książki dostrzega tu pewne niekonsekwencje. Wydaje się bowiem, iż według Platona dobrem samowystarczal-

nym jest takie dobro, które daje nam pełne zadowolenie. Nie jest jednak jasne, czy chodzi o zaspokojone i spełnione pragnienia czy może raczej o to, ku czemu się kierujemy i czego chcemy. Autor wskazuje także na jeszcze inną lukę w argumentacjach Platona: jeśli już zdecydować się na życie zubożone (bez potrzeb wyższego rzędu), to oznaczać to może, że w ogóle takich potrzeb nie mam. Innymi słowy, żyjąc życiem ostrygi, mam dokładnie jej potrzeby, a nie potrzeby istoty rozumnej. Oznacza to, że będąc istotą nierozumną, nie odczuwając braku dóbr przysługujących życiu wyższego rzędu.

Część druga książki zawiera rozważania na temat głównych wątków w etyce Arystotelesowskiej. I tak pojawiają się tu następujące tematy: dobro człowieka i jego rodzaje, szczęście, funkcjonowanie władz ludzkich (wybór, postanowienie), wola ludzka, funkcjonowanie uczuciowości ludzkiej z pomocą umiarkowania i męstwa (lub bez ich pomocy).

Można powiedzieć, że trzy pierwsze części są w pewnym sensie spięte klamrą tematu dobra. Wszak i szczęście u Arystotelesa jest powiązane z dobrem. I tak pierwszy rozdział (w numeracji zastosowanej w książce jest to rozdział szósty) wprost odnosi się do kwestii dóbr ludzkich. Tu Galewicz rozpoczyna swoje analizy od sformułowania Stagiryty na temat powszechności pragnienia tego, co dobre, zarazem wprowadzając stopniowo szczegółowe i precyzyjne rozróżnienia Arystotelesa na to, co „dobre w ogóle”, i to, co „dobre dla mnie”. Osobną też kwestię stanowi w tym rozdziale dobro przyjaźni. Generalnie dla Arystotelesa

przyjaźń jest ważnym tematem, gdyż po pierwsze – przyjaźń oznacza dobre (cnotliwe) postępowanie; po drugie – w ten sposób realizuje się społeczna natura człowieka. Obie perspektywy – cnót i życia wspólnotowego – są w etycznej myśli Stagiryty ważnymi zagadnieniami.

W rozdziale siódmym, poświęconym dobru najwyższemu, Galewicz starannie analizuje wszystkie uwagi Arystotelesa, odnoszące się do tego zagadnienia. W toku analiz wyodrębnia poszczególne cechy charakterystyczne owego *summum bonum* w postaci samowystarczalności, nieprzewyższalności (nie może być ono zastąpione dobrem o wyższej wartości), nieaddytywności (sumowanie z innymi dobrami nie powiększa go).

Niejako naturalną kontynuacją poprzednich rozdziałów jest rozdział ósmy, poświęcony tematowi szczęścia. Tutaj Autor po wstępnych rozważaniach terminologicznych, co do znaczenia greckiego słowa *eudajmonia*, przechodzi do bardziej już szczegółowej analizy rozumienia szczęścia przez Stagirytę. Osiągnięcie szczęścia, w jego ujęciu, będzie efektem życia rozumnego i cnotliwego, ale są jeszcze pewne dobra, których człowiek potrzebuje, by owe zasadnicze wymogi szczęśliwości przynosiły należyte efekty. Chodzi tu o dobra określone przez Galewicza jako „narzędzia” i jako „ozdoby” życia szczęśliwego. Narzędziem jest ten zespół dóbr, które okazują się być przydatne i pomocne do osiągnięcia szczęścia (bogactwo, wpływy polityczne). Natomiast do dóbr ozdabiających należą uroda, dobre urodzenie, udane dzieci.

Rozdział dziewiąty zawiera rozważania na temat rodzajów życia, co znów

jest pewnego rodzaju nawiązaniem do kwestii szczęścia oraz rodzajów dóbr ludzkich. W tym rozdziale Galewicz, za Arystotelesem, śledzi zależności między poszukiwaniem najwyższego dobra, a najbardziej wartościowym życiem człowieka. Wychodząc od znanego podziału na styl życia, polegający na zabieganiu o przyjemności, na działalności obywatelskiej i na kontemplacji, dochodzi do stwierdzenia, że dla Arystotelesa życiem w najwyższym stopniu odpowiadającym rozumnej naturze człowieka jest kontemplacja. Jednak obok niej (a może zaraz po niej) równie ważne i wartościowe wydaje się życie zgodne z cnotami (a zatem praktyczny wymiar życia). Zdaniem Galewicza w tekstach Arystotelesa można odnaleźć przesłanki do uznania, że zarówno kontemplacja, jak i działalność o wymiarze praktycznym (o ile będzie ona realizacją rozumnej natury człowieka), będą owocowały szczęściem.

Natomiast przedmiotem rozważań rozdziału dziesiątego są takie elementy postępowania ludzkiego, jak postanowienie i wybór. Autor książki pozostawia czytelnika z sugestią, iż według Arystotelesa do dobrego postępowania potrzeba człowiekowi usprawnionego intelektu, który by odróżniał dobro od zła. Wydaje się, że tak rozumiana sprawność przypomina wprowadzoną przez Tomasza z Akwinu sprawność pierwszych zasad postępowania (*synderesis*), która uzdalnia człowieka, będąc sprawnością niemal wrodzoną (podobnie jak *habitus principiorum* w dziedzinie poznawania), do kierowania się ku dobru, a odrzucania zła.

Przedostatni, jedenasty, rozdział – jak już zostało wspomniane – omawia funkcjonowanie woli, a ściślej mówiąc jej nieopanowania w postaci nieopanowania. Galewicz zauważa, że rozważania Arystotelesa na ten temat są konstruowane w kontekście jego dyskusji z intelektualizmem Sokratesa. Stairyta wskazuje na dwa źródła braku opanowania, a są nimi słabość i popędlliwość. Ostatecznie brak opanowania charakteryzuje on jako ludzkie zachowanie bądź polegające na braku wiedzy, co do etycznej oceny własnego zachowania, bądź jako posiadanie owej wiedzy, lecz posiadanie wyłącznie werbalne (w mowie, a nie w czynach).

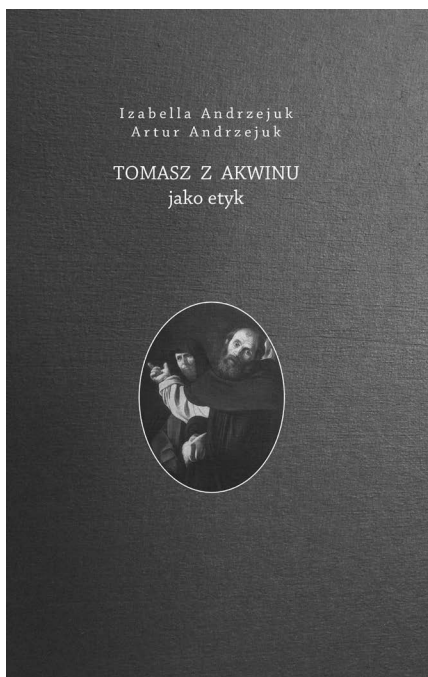
Treść ostatniego rozdziału zawiera rozważania na temat słabości bądź mocy woli w konfrontacji z pokusami. Omawia on zatem kwestię należytego oporu ze strony woli na pojawiające się w nas uczucia, co zarazem odnosi nas do cnoty umiarkowania i męstwa. W toku rozważań Galewicz zauważa rzecz dość interesującą, a mianowicie, że czymś ważniejszym i bardziej zasługującym jest umiejętność opanowywania niejako zawczasu rodzących się w nas uczuć (które nie są pożądane), aniżeli stawiania im oporu w momencie, gdy już przybiorą siłę. Innymi słowy, osoba, która w ogóle nie dopuszcza do tego, aby określone uczucia się w niej pojawiły, wykonała już żmudną pracę wychowawczą nad samą sobą i nie musi walczyć z własnym nieuporządkowanym pożądaniem.

Recenzowana książka stanowi interesującą pozycję dla historyków filozofii, dla filozofów i dla każdego, kogo interesuje starożytna myśl etyczna. Wartość

książki jest wielowymiarowa. Po pierwsze, sami omawiani autorzy – jak już wspominałam – to filozofowie kluczowi nie tylko dla filozofii starożytnej, ale w ogóle dla filozofii. Systemy filozoficzne Platona i Arystotelesa zaważyły na kierunku uprawiania filozofii przez kolejne setki i tysiące lat. Wciąż bowiem widzimy elementy platonizmu i arystotelizmu u innych autorów filozoficznych (także współczesnych). Po drugie, sam temat jest niezwykle interesujący. Filozofia praktyczna – a do niej należy etyka – wciąż budzi żywe zainteresowanie

i to nie tylko filozofów. Po trzecie – w opracowaniu zawiera się naprawdę dokładna i rzetelna analiza wybranych tematów, poparta stosownymi cytataми i terminami greckimi (co jest ważne dla historyka filozofii). Imponujący warsztat i szeroka wiedza (także erudycja) Autora, zaprezentowane w recenzowanej książce, budzą uznanie i podziw.

Jest to więc pozycja warta przeczytania dla każdego, kto chce spojrzeć na pozornie znane problemy etyczne głębiej i w nieco nowy, inny, sposób.

Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk

Tomasz z Akwinu jako etyk

Warszawa 2021

Tomasz z Akwinu jako etyk jest kontynuatorem najbardziej tradycyjnej i najstarszej szkoły etycznej, mającej swój początek w nauczaniu Sokratesa oraz w pismach Arystotelesa, który z etyki uczynił systematyczną „filozofię moralną”. Nie jest więc Tomasz autorem jakiejś nowej etyki, wywracającej do góry nogami odwieczne przekonania ludzi o dobru i złu, nie szokuje, nie bulwersuje, ale też nie szasta potępieniami, obcy jest mu elitaryzm moralny, przemawianie do czytelników czy słuchaczy z moralną wyższością. Pozostaje przede wszystkim uczniem Arystotelesa, o którym mówiono, że jest „umiarkowany do przesady”. Właśnie tego filozofa Tomasz wybrał na swego mistrza. Jednakże, podobnie jak ma to miejsce w innych działach filozofii, także i w etyce Akwinata nie ogranicza się do powtarzania tez Greka, ale stara się je zinterpretować po swojemu i – bardzo wyraźnie to widać w przypadku etyki – wbudować w gmach myśli chrześcijańskiej. Nie jest to jednak – o co często Tomasza oskarżano – prymitywne „przygięcie” myśli Arystotelesa do ortodoksji chrześcijańskiej, ale raczej ukazanie i rozwinięcie punktów zbieżnych. Tych zbieżności dostrzegał Tomasz bardzo dużo, czego wyjaśnienie jest proste: właśnie filozofię Arystotelesa uważał Tomasz za najbliższą prawdzie, czyli najbardziej adekwatnie opisującą rzeczywistość. Nie oznaczało to jednak bezkrytycznego przyjmowania wszystkich tez i poglądów Filozofa. Tomasz bowiem powtarzał, że „studium filozofii nie jest po to, aby poznać to, co ludzie myśleli, lecz jakby to się miało do prawdy rzeczy”. Ta „prawda rzeczy” jest także najważniejsza dla Tomasza w jego etyce. Wszystko to staramy się w tej książce ukazać.

Dystrybucja wersji papierowej: Wydawnictwo von borowiecky -
www.vb.com.pl

e-Book do pobrania gratis: www.tomizm.org

Nota o Autorach

Artur Andrzejuk – prof. dr hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Sekcją Historii Filozofii. Autor szeregu publikacji z zakresu filozofii i teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7926-4070>

Izabella Andrzejuk – dr, adiunkt Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Członek-założyciel Naukowego Towarzystwa Tomistycznego oraz członek redakcji Rocznika Tomistycznego. Jest autorką ponad sześćdziesięciu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007) oraz (wspólnie z Arturem Andrzejukiem) *Tomasz z Akwinu jako etyk* (Warszawa 2021). Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4961-2580>

Katarzyna Bałdyga – doktor nauk humanistycznych, absolwentka filologii polskiej, kulturoznawstwa i filozofii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; pracownik dydaktyczny Warszawskiej Szkoły Filmowej; autorka rozprawy doktorskiej pt. *Św. Tomasz z Akwinu i jego myśl w twórczości Czesława Miłosza – inspiracja, wzór czy punkt odniesienia?* i artykułów naukowych dotyczących literatury i filmu. Zainteresowania naukowe związane są z problematyką związków sztuki i filozofii oraz miejscem tradycji we współczesnych tekstach kultury.

Michel Bastit – profesor filozofii starożytnej i średniowiecznej oraz metafizyki na Uniwersytecie Burgundii w Dijon oraz członek Akademii Poincaré w Nancy. Autor wielu książek, m.in., *Le principe du monde. Le Dieu du philosophe* (2016), *La substance. Essai de métaphysique* (2012), *Qu'est ce*

que l'université? (2007), *Les quatre causes de l'être dans la philosophie première d'Aristote* (2002), *Les principes des choses en ontologie médiévale* (1997).

Tomasz Duma – doktor habilitowany, pracownik badawczo-dydaktyczny w Instytucie Filozofii KUL; autor książek: *Akt i możliwość w filozofii realistycznej. Gallusa Mansera interpretacja teorii aktu i możliwości* (Lublin 2008), *Metafizyka relacji. U podstaw rozumienia relacji bytowych* (Lublin 2017), jak też licznych artykułów m.in. z zakresu metafizyki i antropologii filozoficznej. Interesuje się metafizyką, zwłaszcza tomizmu egzystencjalnego, antropologią filozoficzną, filozofią Boga i etyką.

Mieczysław Gogacz - prof. zw. dr hab., emerytowany profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (dawnej Akademii Teologii Katolickiej). Stworzył konsekwentną odmianę tomizmu egzystencjalnego. W jego ramach broni teorii aktu istnienia i zasady niesprzeczności, tezy o odrębności i wewnętrznej jedności jednostkowych bytów oraz wynikającego z tych twierdzeń realizmu i pluralizmu bytowego. Zaproponował szereg doprecyzowań w dyscyplinach filozoficznych, takich jak filozofia bytu, antropologia filozoficzna, etyka i pedagogika. Formułował podstawy etyki zawodowej lekarza, żołnierza, funkcjonariusza Straży Granicznej; wykładał te etyki na AM, WAT i UW. Uczestniczył w debatach publicznych na temat ochrony życia, etyki zawodowej, racji stanu, polityki kulturalnej i naukowej państwa. Wykaz publikacji M.Gogacza obejmuje prawie 1000 pozycji.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0517-0781>

Agnieszka Gondek – dr nauk humanistycznych, filozof, absolwentka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Urzędnik państwowy w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej w Warszawie. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Specjalizuje się w zakresie filozofii wychowania. Nauczycielka akademicka z kilkuletnim doświadczeniem w zakresie nauczania filozofii i etyki, w tym etyki zawodu i historii filozofii. W nauczaniu i kształceniu promotorka wspólnego odkrywania i poszukiwania prawdy. Zainteresowania naukowe skupiają się wokół antropologii filozoficznej, etyki, metafizyki i filozofii wychowania.

Natalia Gondek – mgr, asystent badawczy przy Katedrze Metafizyki na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Jest sekretarzem redakcji czasopisma „Roczniki Filozoficzne”. Jej zainteresowania badawcze

oscylują wokół metafizyki, w szczególności metodologii metafizyki oraz teorii poznania metafizycznego. Była uczniem księdza prof. Andrzeja Maryniarczyka.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5229-7016>.

Natalia Herold – mgr, absolwentka prawa i administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) i Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Jest doktorantką filozofii Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz sekretarzem Zarządu Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Interesuje się filozofią klasyczną, a w niej szczególnie etyką i pedagogiką. Publikuje w „Roczniku Tomistycznym”.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4761-9495>

Maria Janik-Czachor – prof. dr hab., fizykochemik, wybitna specjalistka od nanomateriałów, emerytowana profesor Instytutu Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk oraz Kierownik i Pełnomocnik Laboratorium d/s Centrum Fizykochemii Materiałów Instytutu Chemii Fizycznej PAN i WIM PW. Stypendystka Fundacji im. Aleksandra von Humboldta. Autorka licznych publikacji w kraju i za granicą – index Hirscha 26 (wg bazy Scopus; najwyższy wśród fizykochemików w Polsce). Prywatnie, małżonka śp. prof. Andrzeja Czachora i krewna Sługi Bożej Wandy Malczewskiej oraz malarza Jacka Malczewskiego.

Henryk Majkrzak SCJ – dr hab., znawca nauki św. Tomasza z Akwinu (doktorat z antropologii filozoficznej – *Godność człowieka w myśli św. Tomasza z Akwinu*, Rzym, Angelicum, habilitacja z teologii dogmatycznej – *Antropologia integralna w ‘Sumie teologicznej’ św. Tomasza z Akwinu*, Uniwersytet Opolski) oraz nauki św. Augustyna (doktorat z teologii życia wewnętrznego – *Rola przyjaźni w życiu duchowym św. Augustyna*, Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie). Wykładowca filozofii na uczelniach katolickich Krakowa i okolic, kierownik Sekcji Filozoficznej Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie oraz członek Polskiego Towarzystwa św. Tomasza z Akwinu (Lublin) oraz Naukowego Towarzystwa Tomistycznego (Warszawa). Jest autorem wielu książek i innych publikacji, znawcą Kościoła katolickiego w Azji Środkowej i na Zakaukaziu (książka – *Azja Środkowa i Zakaukazie. Kościół katolicki, społeczeństwa i zwyczaje*) oraz Watykanu (książki – *Watykan. Wszystko to, co chcielibyście wiedzieć* oraz *Papieskie formacje zbrojne*). Równocześnie zaangażowany jest w działalność patriotyczną i pracę duszpasterską.

Andrzej Maryniarczyk SDB – ks. prof. dr hab., Kierownik Katedry Metafizyki KUL; Prezes Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu; redaktor naczelny dziesięciotomowej Powszechnej Encyklopedii Filozofii i dwutomowej Encyklopedii Filozofii Polskiej oraz Słownika-przewodnika filozoficznego; członek: Towarzystwa Naukowego KUL, Lubelskiego Towarzystwa Filozoficznego, Società Internazionale Tommaso d'Aquino, American Association of Catholic Philosophers, American Society of Christian Philosophers, Pontificia Academia di S. Tommaso – Roma. Zmarł niespodziewanie 27 grudnia 2020 roku.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6535-5089>

Ewa Agnieszka Pichola – dr, absolwentka Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Doktorat z filozofii obroniła w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie rozprawy, w której analizowała dorobek Dietricha von Hildebranda z perspektywy obecności wątków modernistycznych w jego pismach. Interesuje się zagadnieniami z pogranicza metafizyki i psychologii, a dokładnie filozoficznych podstaw koncepcji psychologicznych i antropologicznych aspektów prawdy. Publikuje, uczestniczy w konferencjach, tłumaczy w j. angielskim.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6078-7384>

Magdalena Płotka – dr hab., profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Z-ca redaktora naczelnego Rocznika Tomistycznego. Zainteresowania naukowe skupiają się wokół średniowiecznej filozofii praktycznej, historii filozofii polskiej w XV i XVI wieku, paleografii łacińskiej oraz filozofii współczesnej. Jest autorką książki *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora* (Warszawa, 2013) oraz *Filozofia jako praktyka. Myśl krakowskiego praktycyzmu w XV i XVI* (Warszawa 2016). Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Edukacji filozoficznej”, „Filosofiji”, „Roczniku Tomistycznym” i in.

Marek Prokop – dr, historyk filozofii, bibliotekoznawca, arabista. Studiował historię filozofii w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w latach 1969-1974, studia zakończył magisterium u prof. M. Gogacza. Doktoryzował się ze średniowiecznej filozofii arabskiej u prof. M.-T. d'Alverny na Uniwersytecie w Poitiers w 1978 roku. Po doktoracie zatrudniony kontraktowo w Centre National de la Recherche Scientifique (1979-1983), następnie kierował działem rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu (1982-2002). Od 1995 r. jest

pracownikiem naukowym Zakładu Biografistyki Polonijnej PUNO. Członek: Société Internationale de la Philosophie Médiéval w Louvain, Centre de Recherche Philosophique Saint Thomas d'Aquin w Paryżu, Naukowe Towarzystwo Tomistyczne w Warszawie, Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu. W 2009 r. opublikował zbeletryzowaną opowieść o filozofii, zbudowaną na kanwie podróży do różnych krajów, zatytułowaną *Podróże z Awicenną*.

Julia Rejewska – mgr, doktorantka filozofii w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół współczesnej etyki, filozofii kultury i filozofii edukacji.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5740-6608>

Szymon Stanula – student filozofii na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. W swoich poszukiwaniach filozoficznych skupia się przede wszystkim na problematyce metafizycznej oraz tomizmu po encyklice *Aeterni Patris*. Szczególnie zaś oddał się badaniu zagadnienia istnienia w tomizmie R. Garrigou-Lagrange'a. W roku akademickim 2021-2022 studiował w Paryżu w ramach stypendium realizowanego w Instytucie Katolickim.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4968-1893>

Marian Szymonik – ks., dr hab. nauk humanistycznych w zakresie filozofii. Wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego w Częstochowie; „profesor stały” i wykładowca w Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0796-8001>

Michał Zembrzusi – dr hab, profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera Philosophorum Medii Aevii”. W jej ramach w 2012 opublikował autorską monografię zatytułowaną: *Tomasz z Akwinu. Komentarz „O pamięci i przypominaniu”*. W 2019 roku opublikował monografię pt. *Filozofia intelektu. Tomasz z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego*.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4647-479X>

